

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

PERSPEKTİF

Maryam DASHDAMIROVA

AĞUSTOS 2023 | Sayı: 19

TÜRKİYE - AB İLİŞKİLERİ: YENİ GELİŞMELER

11-12 Temmuz'da Vilnius, Litvanya'da gerçekleşen NATO Zirvesi, İsveç'in üyeliği krizinin çözülmesinin ardından Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin geleceğine dair daha olumlu bir atmosferin oluştuğu bir döneme işaret etmektedir. Avrupa Devlet ve Hükûmet Başkanları Konseyi Başkanı Charles Michel, gelecekteki fırsatları ele alarak, AB-Türkiye işbirliğini yeniden vurgulamak ve ilişkileri canlandırmak için görüşmeler yapıldığını vurguladı. AB ile Türkiye arasında uzun süredir devam eden "tam üyelik" perspektifi, hem Türkiye'nin reform süreçlerini hızlandırma ve demokratik standartları yükseltme amacını yansıtmaktadır hem de AB'nin bölgesel

istikrarı ve güvenliği artırmayı hedeflediğini göstermektedir. Ancak, geçmişte yaşanan sorunlar, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konularında kaydedilen ilerlemelerin zayıf olduğu endişeleri ve stratejik farklılıklar, ilişkilerin karmaşıklığını artırmaktadır.

Son yıllarda Türkiye-AB ilişkilerinde özellikle Suriye'deki iç savaşın yarattığı mülteci krizi ve güvenlik endişeleri gibi faktörler, iş birliğini ve diyalogu artırma ihtiyacını daha da ön plana çıkarmıştır. AB'nin Türkiye'ye yönelik iş birliğini güçlendirme politikalarının içerisinde, ekonomi, gümrük birliğinin güncellenmesi

ve terörle mücadele gibi alanlar yer almaktadır. Ancak ilişkilerin geliştirilmesinin önünde birtakım engeller de bulunmaktadır. Özellikle Kıbrıs sorunu, enerji kaynaklarının paylaşımı, insan hakları ve ifade özgürlüğü konularında yaşanan anlaşmazlıklar, ilişkilerde gerilim yaratmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin siyasi dinamikleri ve AB'nin kendi iç sorunları da ilişkilerin seyrini etkileyen faktörlerdir. Türkiye ve AB arasındaki ilişkiler, AB'nin dış politikasının şekillendiği ve Türkiye'nin bölgesel rolünün önem kazandığı bir dönemde bulunmaktadır. Özellikle, Rusya-Ukrayna savaşı gibi uluslararası gelişmeler, AB'nin güvenlik ve savunma ihtiyaçlarını artırmıştır. Bu noktada Türkiye, AB için önemli bir konuma yerleşmiştir. Sonuç olarak, bugünkü Türkiye-AB ilişkileri, var olan tarihsel dinamiklerin yanı sıra mevcut uluslararası ortamın da etkisindedir. Türkiye-AB ilişkilerinin siyasi, ekonomik, stratejik ve güvenlik boyutları, bütünüyle ele alınmalıdır.

AB Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in Türkiye-AB ilişkileri hakkında yaptığı açıklamalar, tarafların yakın dönemdeki öncelikleri ve aynı zamanda ilişkilerinin gelecek vizyonunu sunması açısından önemlidir. Borrell'in vurguladığı noktalar, Türkiye-AB ilişkilerinin potansiyelini ve karmaşık yapısını göstermektedir. Borrell, Türkiye ve AB arasında daha güçlü bir ilişki kurmanın her iki taraf için de faydalı olduğunu belirtmektedir. Bu, hem Türkiye'nin AB üyeliği hedefini sürdürme isteğini hem de AB'nin bölgesel istikrarı ve güvenliği sağlama amacını yansıtmaktadır. Gümrük Birliği'nin güncellenmesi ve vize serbestisi gibi konuların masada olduğunu belirten Borrell, bu konuların sadece AB'nin beklentilerini değil aynı zamanda Türkiye'nin beklentilerini de içerdiğini vurgulamıştır. Bu durum, iki tarafın da karşılıklı çıkarlarını dikkate alarak hareket

edilmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye'nin Gümrük Birliği anlaşmasını güncelleme isteği, ekonomik iş birliğinin önemine işaret ederken, vize serbestisi konusu ise insan hareketliliği ve yakınlaşmanın bir yönünü temsil etmektedir. İlişkilerde kilit rol oynayan ve Borrell'in de değindiği Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıklar, enerji kaynaklarının kullanımı ve deniz sınırlarının belirlenmesi gibi stratejik konuları içermektedir. Bu nedenle, taraflar arasında bu sorunun çözümü, bölgesel istikrar ve iş birliği açısından kritik bir adımdır.

11-12 Temmuz 2023 tarihlerinde Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen NATO Zirvesinin sonucunda, AB Konseyi, Türkiye'deki en son seçim sonuçlarını göz önünde bulundurarak, AB Yüksek Temsilcisi ve AB Komisyonu'ndan, AB Konseyi tarafından belirlenen yöntemler ve seçeneklere dayalı olarak, AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği hakkında stratejik ve ileriye dönük bir rapor hazırlamalarını talep etmiştir. Türkiye ve AB tarafından üyelik perspektiflerini değerlendirmek için hazırlanan raporun, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından büyük önem taşıdığı açıktır. Bu rapor, ilişkilerin kısa ve orta vadeli seyrini şekillendirebilecek bir yol haritası sunma amacını taşımaktadır. Raporun 2023 yaz dönemi sonrasında, sonbaharda sunulması ve ardından ekim veya aralık aylarında gerçekleşecek olan AB Zirvesinde ele alınması, ilişkilerin geleceği konusundaki belirsizliği azaltmaya yönelik bir çaba olarak görülebilir. Özellikle Ukrayna'daki savaşın ardından, Brüksel'de Türkiye'nin Avrupa'da etkili bir oyuncu olduğu düşüncesi giderek daha da yaygınlaşmıştır. Türkiye, bölgesel ve uluslararası konularda aktif bir şekilde yer alarak dikkat çekmiş, stratejik konumu ile Avrupa'nın dikkatini çekmiştir. Ancak Türkiye'nin AB ile üyelik sürecindeki

ilerlemesi konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır. Kopenhag siyasi kriterleri ve AB müktesebatına uyum açısından Türkiye'nin yeterince ilerleme kaydetmeyeceği görüşü, daha önce yaşanan tikanlıklar ve reform süreçlerinin yavaşlığı nedeniyle oluşmuş bir düşüncedir. Bu, AB'nin Türkiye'nin üyelik sürecini yakından takip ederken, atılacak adımların yeterliliği konusunda temkinli davranmasına yol açmaktadır. Raporun gelecekteki ilişkilerde rol oynaması beklenmesine rağmen, AB'nin Türkiye'nin özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'na etkileri, Kıbrıs meselesi ve Kopenhag siyasi kriterleri çerçevesinde atacağı adımları gözlemlemeyi tercih edeceği söylenebilir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsveç'in NATO üyeliği konusunda AB üyelik şartını öne sürmesi Avrupa Parlamentosu milletvekili Nacho Sánchez Amor tarafından beklenmedik ve mümkün olmayan bir hamle olarak değerlendirildi. Birbirinden farklı amaçlara hizmet eden NATO ve AB'nin önemini vurgulayan Nacho Sánchez Amor, her bir ülkenin Kopenhag kriterlerini yerine getirmek zorunda olduğunu vurguladı. İsveç'in NATO'ya üyeliğine verilen vetolar Rusya'ya yapılan bir yardım olarak değerlendirilmektedir. Erdoğan'ın vetoyu kaldırması ve İsveç'in NATO üyeliği krizinin çözülmesi, Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerde olumlu bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir. Bu krizin çözülmesiyle birlikte, taraflar arasında bir tür yakınlaşma ve iş birliği atmosferi oluşmuştur. Bu olumlu havanın sonucunda, Ankara, Brüksel ve diğer Avrupa başkentlerinden gelen olumlu açıklamalar, tarafların ilişkilerin geleceği konusunda iyimser bir tutum benimsediklerini göstermektedir. Özellikle vize serbestisinin sağlanması konusu, uzun süredir tartışılan bir konudur. Ancak kısa vadede vize serbestisinin tam olarak gerçekleşmesi zor

görünmektedir. Bununla birlikte, yakın gelecekte vize kolaylığının sağlanması ve hatta Gümrük Birliği'nin yeniden ele alınması için müzakerelerin başlaması konuşulmaktadır. Bu durum, taraflar arasında iş birliğinin artabileceği ve ilişkilerin daha pozitif bir yönde gelişebileceği sinyallerini vermektedir. Gümrük Birliği anlaşmasının güncellenmesi, ekonominin yanı sıra dijital dönüşüm ve çevre konularında da daha fazla iş birliği yapılmasına yol açacaktır. Ancak, anlaşmanın yenilenmesinin siyasi açıdan nasıl algılanacağı, özellikle AB üye ülkelerinin yaklaşımına bağlı olacaktır.

Türkiye-AB ilişkilerinin bir diğer önemli boyutu, 2016 yılında imzalanan 18 Mart Mutabakatı'ndan kaynaklanan yükümlülüklerle ilgilidir. Bu mutabakat, özellikle Avrupa'ya sığınmacı akışını kontrol altına almayı hedeflemiştir. Türkiye, bu mutabakat kapsamında, Yunan adalarındaki sığınmacıların geri kabulüne ilişkin çeşitli taahhütlerde bulunmuştur. Ancak, bu mutabakatın hayata geçirilmesi ve sığınmacıların ülkelerine dönüşü, oldukça karmaşık ve hassas bir süreçtir. Özellikle Suriye iç savaşının devam ettiği bir dönemde, sığınmacıların ülkelerine güvenli ve gönüllü bir şekilde dönüşleri için uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu noktada, Türkiye ve AB'nin iş birliği yaparak bu dönüşleri desteklemesi ve sığınmacıların kendi ülkelerine güvenli şekilde dönüşlerini sağlayacak ortamı oluşturması gerekmektedir. Türkiye, bu yeni dönemde, AB'den bu konuda destek beklemektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönüşleri için gerekli altyapının ve güvenlik önlemlerinin sağlanması konusunda AB'nin yardımını talep etmektedir. Bu hem Türkiye'nin üzerindeki yükü hafifletmeye hem de sığınmacıların insanca koşullarda dönüşlerini sağlamaya yönelik bir çabadır.

Türkiye'nin bu beklentisi, ilişkilerin sadece ticaret veya vize serbestisi gibi teknik konularla sınırlı olmadığını göstermektedir. Türkiye, AB ile olan ilişkilerini, uluslararası ve insani boyutlarıyla sığınmacı sorunu gibi unsurları da içerecek şekilde, geniş perspektifli bir açıdan değerlendirmektedir.

Rusya-Ukrayna Savaşının başlamasının ardından İsveç'in NATO üyeliği konusu, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği meselesi ile ilgili müzakerelerde bir pazarlık unsuru olarak gündeme gelmiştir. Türkiye, NATO ittifakının bir parçası olarak bölgesel güvenliği ve kendi ulusal güvenliğini koruma amacını taşımaktadır. Türkiye, güvenlik kaygılarını dengelemek ve ulusal çıkarlarını korumak amacıyla Rusya ile ilişkilerini sürdürürken, aynı zamanda Batı'yla da yakın iş birliği yapma ihtiyacı duymaktadır. Bu sebeple Türkiye'nin İsveç'in NATO'ya üyeliğine olur vermesi veya benzeri bir gelişme, Türkiye'nin Batı ile daha yakın ilişkiler kurma ve özellikle ABD'den destek alma konusundaki isteğini yansıtmaktadır. Türkiye'nin AB'ye üye olması, uzun yıllardır süregelen bir dış politika hedefidir. Ancak son yıllarda bu süreç birçok zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin dış politikada yeni stratejiler ve ittifaklar arayışı içinde olması anlaşılabilir bir durumdur. İsveç'in NATO'ya üyeliğinin kabul edileceğinin belirtilmesi gibi stratejik bir adımın ardından ABD ile yakınlaşma çabası, Türkiye'nin uluslararası güvenlik konularında daha fazla rol oynamak istediğini göstermektedir. Sonuç olarak Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği bazı faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir. Öncelikle, Doğu Akdeniz'de sürdürülebilir bir istikrarın sağlanması ve Kıbrıs sorununa adil bir çözüm bulunması, bölgesel istikrarın ve güvenliğin temel bir bileşeni olarak önemlidir. Bu, sadece Türkiye ve Kıbrıs için değil, tüm Avrupa için önemli bir

mesele olmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin AB ile üyelik sürecinin canlandırılması konusu gündemdeki en zorlu meselelerden biridir. AB'nin, Türkiye'nin üyelik perspektifini yeniden canlandırmaya istekli olup olmadığı da belirleyici bir faktördür. Üye devletler arasında bu konuda bir uzlaşma sağlanması da zor bir görev olmaktadır. Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği, aynı zamanda küresel ve bölgesel koşullara da bağlıdır. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşı gibi uluslararası olaylar, AB'nin güvenlik ve savunma ihtiyaçlarını artırmaktadır ve bu da Türkiye'nin AB ile işbirliği potansiyelini etkilemektedir. İlişkilerin geleceği, taraflar arasındaki karşılıklı irade, bölgesel istikrar, temel değerlerin korunması ve uluslararası gelişmeler gibi faktörlere bağlı olarak belirlenecektir.

Kaynaklar

1. Erdoğan Seeks Better Relations with the West after His Re-election
<https://arabcenterdc.org/resource/erdogan-seeks-better-relationships-with-the-west-after-his-reelection/>
2. Türkiye, AB ile yeni süreçte vize serbestisinde ilerleme sağlanmasını istiyor
<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ab-ile-yeni-surecte-vize-serbestisinde-ilerleme-saglanmasini-istiyor/2972486>
3. Sanchez Amor: Türkiye - AB üyelik süreci işlevsiz hale geliyor
<https://tr.euronews.com/2023/07/20/sanchez-amor-turkiye-ile-ab-uyelik-sureci-islevsiz-hale-geliyorbaska-bir-format-bakmamiz-g>
4. Borrell: Türkiye-AB ilişkileri tek yönlü yol değil
<https://www.dw.com/tr/borrell-t%C3%BCrkiye-ab-ili%C5%9Fkileri-tek-y%C3%B6nl%C3%BC-yol-de%C4%9Fil-a-66302987>

5. Türkiye, İsveç'in NATO üyeliğini onaylamayı kabul etti

<https://tr.euronews.com/2023/07/10/turkiye-isvecin-nato-uyeligini-onaylamayi-kabul-etti>

6. Cumhurbaşkanı Erdoğan: Önce AB'de önümüzü açın, biz de İsveç'in önünü açalım

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaşkanı-erdogan-once-abde-onumuzu-acin-biz-de-isvecin-onunu-acalim,7U56i5HBpEqUOmVNPeMafw>

7. Sweden's NATO membership: The hidden repercussions of Turkey's backing

<https://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/swedens-nato-membership-the-hidden-repercussions-of-turkeys-backing/>

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org

+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Maryam DASHDAMIROVA, DİPAM Yaz Dönemi stajyeridir. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümü 4. Sınıf öğrencisi olan Dashdamirova, iyi düzeyde İngilizce bilmektedir. Orta Asya ve Avrupa Ülkeleri, özellikle Almanya, Fransa ve İngiltere üzerinde araştırmalarını sürdürmektedir.